

ВИДАТКИ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ НА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК ТЕРИТОРІЙ

Місцеві бюджети посідають важливе місце у реалізації загальнонаціональних цілей: поліпшення життя населення, зміцнення основ демократії, розвиток економіки, підвищення конкурентної спроможності України в глобальній системі. На сучасному етапі розвитку держави зосередження значних грошових коштів у місцевих бюджетах має відповідати завданням, які стоять перед органами місцевого самоврядування.

Місцеві бюджети забезпечують фінансування видатків, які безпосередньо пов'язані з вирішенням проблеми соціального та економічного розвитку територій. Реалізація повноважень органів місцевого самоврядування неможлива без відповідного забезпечення фінансовими ресурсами. Органи влади повинні мати у своєму розпорядженні необхідний обсяг фінансових ресурсів, достатній для управління економікою та соціальною сферою на відповідній території, адже згідно Європейської хартії про місцеве самоврядування забезпечення соціальних функцій держави частково повинно покладатися на інституції, найбільш близькі до громадян, тобто органи місцевого самоврядування, а тому частина видатків соціального спрямування також повинна делегуватися на місцевий рівень [1, с. 158].

На жаль, в Україні існує фінансова залежність місцевих бюджетів від державного бюджету, гостра нестача власних доходів. Недостатньо прозорим є перерозподіл фінансових ресурсів між державним та місцевими бюджетами, що, в свою чергу, позбавляє місцеві органи влади фінансової самостійності та ставить економічний та соціальний розвитку територій в залежність від вищестоящих органів [2].

Склад видатків місцевих бюджетів визначається, перш за все, їх рівнем у структурі бюджетної системи. Бюджетним кодексом України встановлено систематизований перелік видатків за кожним видом бюджетів. Крім того, специфіка здійснюваних видатків залежить від таких факторів, як ступінь соціально-економічного розвитку окремої адміністративно-територіальної одиниці, її участі у певних загальнодержавних чи регіональних програмах, сформованості інфраструктури тощо [1, с. 158].

Разом з тим, у сучасній економічній науці існують різні підходи до класифікації та складу видатків держави та органів місцевого самоврядування. У цілому система видатків повинна забезпечити надійне функціонування держави і сприяти економічному зростанню, що досягається за рахунок раціональної структури видатків [3, с. 81].

Так, А. О. Монаєнко А. О. запропонував класифікувати видатки органів місцевого самоврядування на: забезпечення економічної функції; забезпечення соціальної функції; забезпечення національної безпеки й охорони громадського порядку; забезпечення інших публічних функцій; розвиток освіти і науки; розвиток інших гуманітарних сфер. Така класифікація відображає безпосередній зв'язок різних публічно-владних функцій держави. Також вчений у відповідності до поділу бюджетів на загальний і спеціальний фонд запропонував розмежовувати видатки на такі, що пов'язані з фінансуванням діючих установ, навчальних закладів, соціальних програм та ті, які пов'язані з окремими спеціальними заходами і програмами [4, с. 70].

На думку В. Г. Дем'янишина, здійснюючи наукову класифікацію видатків за соціально-економічним змістом та суспільним призначенням доцільно виокремлювати п'ять груп: видатки на економіку; соціально-культурні заходи; соціальний захист населення; оборону; видатки на управління [5, с. 103]. Така класифікація видатків бюджету дасть змогу забезпечити ресурсами всі напрями суспільної діяльності держави (економічної, соціальної, оборонної та управлінської) і створити базу для розробки функціональної класифікації видатків.

На думку В. Федосова, В. Опаріна та Л. Сафонової, роль видатків бюджету обумовлюються їхнім суспільним призначенням, адже саме таке їх призначення найповніше відображає сутність і призначення бюджету [3, с. 77]. Економічна функція держави забезпечуються за рахунок видатків на економічну діяльність та науку, соціальна – видатки на соціальний захист та соціальне забезпечення населення, соціальну сферу.

Видатки бюджету на економічну діяльність в Україні включають бюджетні кредити підприємствам, державні капітальні вкладення, державні субсидії й дотації, операційні витрати. Ці видатки спрямовують в галузі економіки, при цьому їм відводиться допоміжна і регулятивна роль у системі фінансового забезпечення економіки, основними формами якого є самофінансування і кредитування.

Видатки бюджету на соціальний захист – це державні субсидії і допомога окремим громадянам, які внаслідок об'єктивних, незалежних від них причин не можуть самостійно повною мірою забезпечити себе. Видатки на соціальне забезпечення пов'язані з державним забезпеченням тих громадян, що з об'єктивних причин не можуть утримувати себе

самостійно, наприклад інваліди від народження, самотні особи похилого віку тощо.

Видатки бюджету на соціальну сферу поділяються за галузевими ознаками: на освіту, охорону здоров'я, духовне і фізичне виховання. Нині бюджетні асигнування, відповідно до фінансової моделі, є головними у системі фінансового забезпечення соціальної сфери. Разом з тим, у ринкових умовах розвивається сфера платних послуг, яка засновується на сомофінансуванні і кредитуванні, а також спонсорство і меценатство, розглядаються напрями переходу до страхової медицини [3, с. 77].

Бюджетне законодавство України регламентує порядок здійснення видатків місцевих бюджетів та основні напрямки їх використання. Місцеві ради самостійно визначають напрямки використання та витрачання коштів місцевих бюджетів.

Місцеві бюджети займають важливу роль не лише в бюджетній системі, а також одне з центральних місць в економічній системі кожної держави, їх значення та роль безпосередньо зумовлені обраними цілями, типом економічної системи та пріоритетами суспільного розвитку [6, с. 274].

На нашу думку, для відображення ролі видатків місцевих бюджетів у забезпеченні соціального-економічного розвитку території доцільно поділити їх на такі основні групи:

1) видатки на економічну діяльність (розвиток житлово-комунального господарства, будівництва, сільського, лісового та рибного господарства, транспорту та інших послуг пов'язаних з економічною діяльністю);

2) видатки на соціальний захист і соціальне забезпечення (надання соціальних пільг та допомог окремим верствам населення, інші соціальні заходи);

3) видатки на фінансування соціальної сфери (забезпечення функціонування закладів культури і мистецтва, освіти, охорони здоров'я, фізичної культури і спорту).

Отже, можна стверджувати що важливими складовими багатопланової ролі видатків місцевих бюджетів є те, що вони виступають: інструментом макроекономічного регулювання, важливим чинником економічного розвитку і фінансової стабільності, фінансовою базою місцевого самоврядування, важелем здійснення перерозподільних процесів, інструментом реалізації державної регіональної політики, основним важелем фінансового вирівнювання, планом формування і використання фінансових ресурсів територіальних утворень, головним джерелом фінансових ресурсів для утримання та розвитку місцевого господарства, вирішенням місцевих проблем, забезпеченням реалізації перспективних цілей національного розвитку та загальнодержавних програм, а також фінансування державних видатків, забезпеченням конституційних

гарантій, піднесенням рівня добробуту населення, вирішенням соціальних проблем [6, с. 274].

Таким чином, забезпечення оптимального перерозподілу фінансових ресурсів у країні передбачає поєднання заходів як на загальнодержавному, так і на місцевому рівнях. Здебільшого завданням центральної влади є встановлення критеріїв вилучення ресурсів з економіки та їх надання суб'єктам економічної діяльності. Проте безпосереднє надання соціальних трансфертів найчастіше здійснюється з місцевих бюджетів, рішення про що ухвалюють органи місцевого самоврядування. Зазначене дає підстави стверджувати, що місцеві бюджети відіграють важливу роль у забезпеченні перерозподілу фінансових ресурсів, що сприяє вирішенню важливих соціальних проблем розвитку адміністративно-територіальних одиниць.

Література:

1. Балацький Є. О. Бюджет міста у системі фінансів території: монографія. Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2011. 302 с.
2. Ключевська М. В. Суть місцевих бюджетів та їх вплив на соціально-економічний розвиток регіону URL: http://zbirnuk.bukuniver.edu.ua/files/articles/ar_7/35.pdf
3. Федосов В., Опарін В., Сафонова Л. та ін. Бюджетний менеджмент: підручник / за заг ред. В. Федосова. Київ: КНЕУ, 2004. 864 с.
4. Монаєнко А. О. Правовий зміст видатків як складової частини фінансової системи. *Право України*. 2008. №9. С. 69–75.
5. Дем'янишин В. Г. Теоретична концептуалізація і практична реалізація бюджетної доктрини України: монографія. Тернопіль: ТНЕУ, 2008. 496 с.
6. Балацький Є. О. Місцеві бюджети як визначальна ланка місцевих фінансів. *Фінансово-банківські механізми державного управління економікою України*. ДВНЗ «УАБС НБУ». 2012. С. 268–277

Смаль Іван Андрійович

ст. гр. Фзм–21, ТНЕУ

Науковий керівник – д. е. н., професор Дем'янишин В. Г.

ДЕРЖАВНИЙ БЮДЖЕТ УКРАЇНИ В ЕКОНОМІЧНІЙ СИСТЕМІ ДЕРЖАВИ: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ

Розбалансована система державних фінансів сьогодні є однією із найбільш серйозних загроз для економічної безпеки України і одним із головних чинників стримування економічного розвитку та зростання рівня добробуту населення. Хронічні вертикальні та горизонтальні дисбаланси, високий рівень корупції, низька ефективність реалізації державних